

cal pre-romà hidronímic, art. supra). No és, doncs, arbitrari mirar el nom *Besòs* com 'el riu de Badalona'.³

I és ben versemblant que BAI/BAE- sigui un radical ibèric, i de caràcter hidronímic, que es retroba en el BAETIS, el gran riu d'Andalusia, la *Bètica*. I Schuchardt (Iber. *Deklinat.*, 11), va col·leccionar tota una sèrie de noms de l'Antiguitat hispano-aquitana amb la mateixa inicial BAE-: junt amb BAETIS van el nom epigràfic *Baesucci*, el NL *Baesueri*, el teònim aquità *Baeserte*, els NPP hisp. *Baeso*, *Baesisceris*, *Baisothon*, *Baesella*.

BAETIS i el nostre parell deuen venir de l'arrel ibero-basca IBAI- que designava 'ribera'. BAETIS venia d'IBAI-TI-S, amb la «I- amovible» típica de l'ibero-basc; així també IBAI-KA > cast. *vega*: comú amb el mossàrab pre-català (en la *Cròn.* de Jaume I, i *DECH* v, 555), i el NL *Begues*, que fa parella amb els noms presents, dellà del Llobregat; així també segurament en altres noms col·leccionats per Schuchardt; en ITÚ-RISSA (> cat. *Tossa* / navarr. *Ituriza*) i en els noms de deus i fonts que recollim en l'article *toron* del *DECat*; en IGABRUM > *Cabra*; en IPAGRUM > *Priego* i *Pego*; més en *Top. Hesp.* I, 266, n. 12 i en *Entre DL* II, 93.5f. i ss.

Per a l'explicació etimològica de *Badalona*/BAETULO quasi no necessitem res més.⁴ La terminació en la base ibèrica pot ser la que retrobem en CASTULO(N) (< *Cazlona*) d'on potser també *Benicarló*, -*silon* tort. *Carles CASTLOS*, en ILEPULO, -*ula* (*EntreDL* II, 93), i altres NLL ibèrics ben coneguts.

Per a *Besòs* ens falta explicar la terminació. ¿Es podria pensar en una prolongació sufixal des de BAETIS + una terminació, per exemple difinitiva? No: en un BAETISÓ- o -ISAU-, el grup -(i)s- hauria donat -*tz-*, i almenys hauria d'haver-hi rastre de *t* o africació en l'interior d'algunes (si no totes) les mencions medievals. BAETIÓ- (o -*TIAU*-)? ¿Hi hauria llustres inductors, puix que la -*TI-* o -*D-* intervocàlica, de vegades apareixen com a -*z-*?; si fóssim a l'extrem N. del domini ho podríem admetre, i si es tractés d'un so posttònic, encara (-*ITIA* > -*esa*), però en posició pretònica i en el cat. central no hi podem creure; majorment havent-hi -*s-* constant en les dades documentals, mai cap rastre de *ð* o -*z-*. Sembla que hem de prescindir aquí de la part terminal de BAETIS, i atènyer-nos només a BAE-, com a element comú amb tots els iberismes citats i amb BAETULO mateix, en el qual la terminació afegida pot ser -*TULO* incloent-hi la -*T-* (com en *CAS-TULO*).

La terminació en *Besòs* és probable que sigui sufixal. Tant -*OCIO-* com -*AUCIO-* han estat assenyalats en topònims antics hispànics. Recordem p. ex. els *Pedroches* cordovesos, amb -*AUCIO-* antic. Per a -*OCIO-* aplega Schmall (*Vork. Idg.* 57) *Aroci* en *CIL* 5085, i un *CARIOCIUS que ha de ser la base de l'adj. derivat *Mars Cariociecus (*CIL* 5612); i un *CARIOCIA que ha de ser l'ètimon del mossàr. *Carriotxa* de St. Joan d'Énova. En fi hi ha un NP *Pisocia* en una inscripció de *CIL* II, 798; amb aquest i amb el nom epigràfic *Baesucci* de Schuchardt (supra), el nostre *Besòs* coinci-

deix ja quasi del tot (vista la indiferència de P/B en l'alfabet ibèric).

Car de tota manera per a *Besòs*, partint de BAE-, ens cal un segon component amb *s-*, com en aquest. Llavors potser es tracti més aviat d'un compost que d'un derivat. Si fem cas del *Bisauccio* i semblants de les quatre mencions més antigues: cercaríem un -*SAUK-*. No pensem, però en el ll. *saucius* 'ferit', per les raons donades, i perquè fóra ben increïble un híbrid IBAI 'riu' + ll. *saucius*; suposaríem que hi pogué haver traducció parcial d'un mot ibèric incògnit? Sobretot si hi invités la forma del mot ibèric traduït: com en basc *zauk* 'lladruc'. Poc versemblant, però, suposar, p. ex., un sentit riu lladrador, que fa remor. En tot cas oblidem-nos ja del ll. *saucius*, que no ens pot dur enlloc.

Més aviat bc. *zoka* 'terros', 'riu dels terrossos', suposant, p. ex., que s'hi sumés -*IO-* o tot l'-*OCIO-* de l'ètimon de *terroc*.⁵

Que fora del cat. hi ha parònims ben semblants a *Besòs*, no ens pot desviar d'aquesta tesi, sinó que més aviat n'augmenta la consistència. Notable la concordança amb *Bezouze* població occitana del dept. de Gard (c^o de Nîmes) és *villa Besocia* en un doc. de 1145 (D'Albon, *Cart. du Temple*, núm. 365). I en el *Dict. Topogr.* apareix amb la mateixa grafia el 1323, si bé *Biducia* 1146, i *Bedocia* 1185, però *Bezòs* el 1170. A Itàlia (crec al Nord) deu haver-hi hagut un NL *Bizzozero*, car si bé és més conegut com a cogn. it., Flechia l'ajunta amb els noms com *Ascoli*, *Cremona*, *Gravina* etc., que són alhora NLL i cognoms (*Mem. Accad. Lincei*, 1878, 612).

En conclusió, el que per a *Besòs* podem admetre com a adquirit és que és un nom d'origen ibèric i format amb (I)BAI 'ribera'; però com que si fos un compost no es troba explicació convincent del segon membre, és més versemblant encara suposar-lo derivat; crec que es tractarà d'un derivat amb -*s-* amplificatòria de l'arrel: un «ante-sufix». El cas es repeteix amb un altre sub-grup d'aquesta família, (I)BO- junt amb el qual trobem (articles infra) (I)BO-S-: *Bosia* < BO-SEGIA, *Bos-lis* (s. v. *Boldis*). Són paral·lels BO-SEGIA i (I)BAI-S-OKIO-. I notem que el *Bosia* és també un riu, i de grandària mitjana, com el *Besòs*. És qüestió secundària la de -*OKIO-* o -*AUKIO-* car al capdavant o/AU no són compartiments estancs (bifurcació de *ou?*).

¹ Del nom de la ciutat ve un cognom *Badaló* (Maldà, *Coll. B. Vida*, 108, 128, 154) —paral·lel a *Barceló*, *Tarragó* (*-ona*). També valencià, *BDLC* II, 285. *Badalons* a Viladamat (xxii, 150.25); *Badalona* a Felanitx (xli). —² També en el S. XIV: Jaume Marc en el seu dicc. de rims posa *Besoç* en rima «plenisonant», junt amb *arroç*, *tarroç*, *Carroç*, *badoç*. —³ Corroborà el caràcter antic del nom *Besòs*, el fet que en el llenguatge més tradicional es construís sense preposició: «quan la nau és a *Besòs* / a Montjuïc la senyalen / --» (MilàF., *Romllo*. 26.24). Com que fa bon dia el barceloní B. de Maldà va a Badalona, però «aigua en lo camí i fins a *Besòs*» a. 1793, *Calaix de S. II*, 115 (si bé